

הוא ישר

כ"י (תמוז) תשנ"ו

ב"ס (1) חז"ן י"א יטלד

כ"ל המורים

ד. מנא. כונסוויא ס"י. רמז לכבודים א"י. פס' יחזקאל כבודים פ"ה (ח"א) ולכך נעלם סמך בפרש' בכורים.

פרשת ויהי כי תבא

(3) תנח"א

(א) היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות ושי"ה בואו נשתחוה ונכריעה נברכה לפני ה' עושנו (תכל"י ל"ה) והלא כריעה בכלל השתחויה השתחויה בכלל כריעה ומה ת"ל נשתחוה נברכה. אלא צפה משה ברוח הקדש וראה שכ"ת המקדש עתיד ליתרוב והבכורים עתידין ליפסק. עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלשה פעמים בכל יום. לפי שהביט תפלה לפני הקב"ה בכל מעשים טובים ומכל הקרבנות שכר כתיב (מס' קמ"א) תכון תפלת

(4) Rav Immanuel Bernstein "Aggadah" p. 189-190

What is so special about this mitzvah that it is the key to successfully maintaining our presence in the Land of Israel?

The commentators explain. The move from the desert to the Land of Israel involves a major transition in terms of mode of existence. Life for the Jewish people in the desert is virtually free of all physical concerns, for their food falls from the sky and they are surrounded by the Clouds of Glory. They are free to spend the day engrossed in spiritual matters, and this indeed was a necessary stage in the formative years of the Jewish people's existence. Once they cross the Jordan River and enter into Israel, their mode of existence will become much more physical, as they will need to become involved in earthly matters on a day-to-day basis.

The ideal, of course, is to implement all the Torah values absorbed in the desert and use physical existence as a basis for higher Torah living. This, however, is easier said than done. There is a very real danger that over the course of time, involvement in the natural order of things will cause people to forget Who it is that is providing their sustenance. As consciousness of the Divine hand fades from the picture, physical living, which should be a means toward a higher end, is in danger of becoming an end in itself.

The antidote to this attitude is the mitzvah of *bikkurim*. By bringing the first fruits to the Temple, one is acknowledging Hashem as the source of his sustenance, as the One who guided the agricultural cycle and provided the harvest. This pilgrimage to the Temple, and the declaration of awareness of Hashem's role in guiding the forces of nature should serve to set the tone for one's attitude toward his crops the rest of the year.

Needless to say, this awareness is absolutely crucial to life in Israel being considered a successful venture, and thus we understand why the Midrash says that the Jewish people's presence in the Land of Israel hinges on the mitzvah of *bikkurim*.

3. When Lines become Circles

This brings us to a discussion of the letter *samech*. As we have mentioned, the Hebrew word for a letter is אות (*os*). The word אות also means a sign. This is because every letter of the Hebrew alphabet is also a sign which represents a concept. The idea of being trapped inside the natural cycle, with no way of seeing beyond it, is represented by the letter *samech*. Why? The shape of the letter itself is round, representing a cycle with no perceivable beginning or end. Moreover, the numerical value of *samech* is sixty, which is an expanded expression of the number six, representing natural movement and activity.⁸ The *samech* is the sum total of all of those activities; all of those individual acts join together

(כ"א) והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה וגו'.

ובספרי (פסקא רצו) עשה מצוה האמורה בענין שבשכרה תכנס לארץ. ורבים מקשים שהרי אין שום אפשרות לקיים מצות ביכורים עד לאחר ירושת הארץ ושיבתה, ואיך אפשר לומר שבשכר קיום המצוה יכנסו לארץ.

עוד יש להעיר שהרי המביא את הביכורים אומר (פסוק ג) "הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ומשמע שזה עכשיו הגיע לארץ, והרי מצוה זו נוהגת בכל הדורות, וא"כ יפלא שכן ארץ ישראל אשר אבותינו ואבות אבותינו היו תושבי הארץ יאמר כשמביא ביכורים שעכשיו מגיע לארץ ישראל.

ויש לתרץ שהנה ארץ ישראל משונה מכל ארצות תבל, שבשאר הארצות הרי מציאות האדם בתוך גבולותיה תכונה "ביאה" להארץ, אבל בארץ ישראל - ארץ הקדושה - הרי עיקר הארץ הוא הקדושה שנתקדשה בעשר קדושות זו למעלה מזו כדתן בריש מס' כלים, ולכן אף בהיותו נמצא בארץ לא יתכן לומר עליו כי "בא" אל הארץ עד אשר יבוא למקדש ה' מקור הקדושה, וכמו שאמר משה רבינו (ואתחנן ג, כה) "את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון", וברש"י ההר הטוב זה ירושלים, והלבנון זה בית המקדש. וזהו "הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ" שרק עכשיו בביאתי למקדש נשלמה אצלי ביאת הארץ.

וזה דברי הספרי עשה מצוה זו שבשכרה תכנס לארץ, שעל ידי מצוה זו זוכים לבוא אל המקדש, וזוהי הכניסה האמיתית לארץ ישראל.

(1)

formi

2:3 5 7:3 (6)

והנה זה באמת מצד אחד ירידה לו ולענינו, אבל היא ירידה מצטרפת לו, וגורמת לו עליה אחר כן, במבאר בחלק ראשון. ואולם כמו שירידה זו מצטרפת לו לפי ענינו: עולם הזה, הנה מצד אחר צריך שלא תרבה יותר ממה שראוי, כי הנה כפי מה שירבה להסתבך בעניני העולם, כך מתרחק מן האור העליון ומתחשך יותר.

והנה הכין הבורא יתברך שמו מקח לזה, והוא מה שקדים
האדם ויתקרב ויעמד לפניו יתברך, וממנו ישאל כל צרכיו,
ועליו ישליו יקבו, ויהיה זה ראשית כללי ועקרי לכל
השתדלותו, עד שפאשר יפאשר אחר כך בשאר דרכי
ההשתדלות, שהם דרכי ההשתדלות האנושי, לא יקרה
שיסתבך וישמקע בגופניות וחמירות, בינו שכבר הקדים
ותלה הכל בו יתברך, ולא תהיה ירידתו וירדה רבה, אלא
תסמוך על ידי התקח הזה שקדים לה.

(א) והנה היה מחסרו יתברך לתת לאדם מקום שיתקרב לו יתברך, אף על פי שכפי מצבו הסבעי נמצא רחוק מן האור המסקע בחשך, והינו שגמנו לו רשות שיעמד לפניו ויקרא בשמו, ואז יתעלה מן השפלות אשר לו בחקו לפי שעה, ונמצא מקרב לפניו ומשליך עליו ויבנו כמו שזכרנו.

והנה זה חזר התפלה שאסור להפסיק בה כלל, מפני היותו בה האדם בקרבה גדולה אליו יתברך; וכן סדר בה ההפטר בסופה, שלח לאחוריו שלש פסיעות, והוא שוב האדם אל מצבו התמיד, כמו שמצטרף לו בשאר כל

מזמור.

10778 10855 (7)

ה. ארמי אובר אבי וירד מצרימה. ובהגדה
לבן בקש לעקור את הכל, לכאור היכן מצינו
שלבן בקש לעקור את הכל, וגם מה סמיכות
הפסוקים ארמי אבד אבי וירד מצרימה. ויתבאר
ע"פ ספר הישר ס"פ ויצא ששלבן הלך מיעקב
שלח שלוהים לעשו שיצא לקראת יעקב
ויהרגוהו, ובמדרש הגדול פ' וישלח אי' שהטעם
שעשו לא הרג את יעקב משום שאנשיו אמרו
לו שאם יהרגו את יעקב יהא עליו השטר של
כ"ג גר יהי ורעז ויצטרך לירד למצרים ולכן צוה
לעמלק וכו' שימתין עד שישתעבדו במצרים
ואח"כ יבא עליהם (ועי' בהרדו זקנים מבעה"ת
ס"פ בשלח שהובא ג"כ המדרש הזה בשנינו)
וזהו סמיכות הפסוקים ארמי אבד אבי שרצה
להרגו ע"י עשו ולא נמנע אלא משום וירד
מצרימה להשתעבד וכו"ל.

Moreover, the word which conveys the number of sixty is *קוב*, a basket. It is very interesting that the Torah makes a point of telling us what vessel to bring *bikkurim* fruits in. Why emphasize this seemingly minor point? How is a basket different than any other vessel?

וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם (כ"ו מ"ו)
כפי המתבאר ממס' מעש"ש (פ"ה משנה י"ד), כשמביא גר מעשר אינו
קורא פרשה זו כמו ישראל מלידה, משום דכתיב בה כאשר נשבעת לאבותינו
אבל זה צריך באור, שהרי למעלה בפרשת בכורים קי"ל דגם הגר מביא
וקורא, אע"פ דכתיב שם כי באתי אל הארץ אשר נשבעת לאבותינו לתת
לנו (פ' ג'), ובירושלמי פירשו טעם אמירה זו בגר, משום דאברהם ה"י
„אב המון גוים" וגם אב לגרים (ירושלמי בכורים פ"א סוף הלכה ד'), ואם
כן מאי שנא מעש"ש שאינו קורא.

הכתוב בישעיה (נ"ו ג') ואל יאמר בן הנכר הנלזה אל ה' הבור יבדילני
ה'... ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם. וענין זה מחלק גרים בא"י לע"ל
מובא בכמה מדרשים ואגדות.

ולפי זה נחא מה שהערכנו, למה בככורים הגר מביא וקורא הפרשה
ובמעש"ש מביא ואינו קורא, משום דבפרשת בכורים אומרים אל הארץ אשר
נשבע ה' לאבותינו לתת לנו, בעתיד, וגם הגרים בכלל העתיד, ואי משום
הלשון "לאבותינו" הלא נתבאר, כי אברהם ה' אב המון גוים, וגם לגרים,
אבל במעשר כתיב ואת האדמה אשר נתת לנו, בעבר, ומדברים בעדם —

לנו, ובעבר הלא בודאי לא קבלו הגרים בארץ ישראל, לכן אינו יכול הגר
לקרוא פרשה זו, ולכן אינו קורא.

ג) אלה דברי חברית אשר צוה ד' את משה לכרות את בניי בארץ מואב,
מלבד חברית אשר כרת אתם בחורב (כ"ח, ס"ט). כלומר, דב' פעמים
מופיעה תוכחה (של ברכות וקללות) בחומש, בפעם הראשונה בפרשת
בחוקותי, והשניה בפרשת כי תבוא. ושמה בסוף התוכחה שבפי' בחוקותי
כתוב, אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ד' בינו ובין בניי
בהר סיני ביד משה. כלומר, שנוסח זה נאמר בשעת כריתת חברית
שבחר סיני. והנוסח המופיע בפרשת כי תבוא נאמר בשעת כריתת
חברית דערבות מואב.

וטעמא דמילתא שהוצרכו לברית שניה, מוסבר היטב להלן בפי'
נצבים (כ"ט, י"א) לעברך בברית ד' אלקיך וגוי' (י"ג) ולא אתכם לבדכם
אנכי כורת את חברית הזאת וגוי' (י"ד) כי את אשר ישנו פה עמנו עומד
היום לפני ד' אלקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום. ותביא שמה רש"י
(בפי' עה"ת) מהגמ' שבועות (לט). שזאת חברית השניה היא המחייבת
לדורות הבאים, דחברית שבסיני רק חייבה ליוצאי מצרים בלבד, דהיינו
רק לאותם בני"א שהשתתפו בה, דאותה חברית רק נעשתה עם **היחידים**
שהיו נוכח בשעת מעשה. משא"כ חברית השניה, שנכרתה בסוף ארבעים
השנה, לאחר שכבר מתו כל יוצאי מצרים, ברית זו נכרתה עם בני
ישראל בתור עם, וכמש"כ שמה בהמשך (בפי' נצבים כ"ט, י"ב) — למען
הקים אותך היום לו **לעם**, ולשון עם' בא מלשון עם', שיש קשר וצירוף
בין כל היחידים. להוות חטיבה אחת ויחידה אחת. ³ [ומדינה א' שעושה
הסכם עם מדינה אחרת, אותו ההסכם מחייב אף עבור הדורות הבאים,
כי כולם **חשובים כהמשך מאותה המדינה**, ואשר על כן ברית הב'
שבערבות מואב חייבה אף הדורות הבאים אח"כ, כי אף הם מהווים
חלק מאותו העם שנכנס כולו לברית. (ד"ע).]

ומהאי טעמא יש עוד תבדל בין חברית הראשונה (שבסיני) לבין
חברית השניה (שבערבות מואב), שרק חברית השניה הביאה אתה
הדין של ערבות, הנלמד מהפסוק האחרון שמה [הנסתרות לד' אלקינו

והנגלות לנו ולבנינו וגוי' לעשות וגוי', והבינו רז"ל דלשון לעשות משמעה
מלשון עישוי וכפייה, ואשר ענין זה מאוד נוגע לנו לדינא, שהרי רש"י
פירש (בגמ' סוף פ"ג דר"ה) דטעמא דיצא מוציא הוא מפני שכל ישראל
זרעבים זה בזה, ולפיכך חשיב זה שכבר יצא כאילו הוא עדיין מחוייב
בדבר, דאם לא כן היה לנו לומר דזה שכבר יצא אינו יכול להוציא את
האחרים ידי חובתם, דתנן (שמה) דמי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא
את הרבים ידי חובתם. ודין זה המחודש של ערבות לא התחיל עד שעברו
ישראל את הירדן (גמ' סנהדרין מג:). כלומר, וקבלו עליהם ברכות
וקללות דהר גריזים וחר עיבל, שזה היה הגמר של חברית השניה
שנכרתה בערבות מואב. [שהקב"ה רצה שאף חברית הזאת השניה תערך
תחת חסותו של משה רבנו, אדון הנביאים. אכן מאידך גיסא, המצרף
לכלל ישראל הוא היותם בא"י. [השוה פיהמ"ש להרמב"ם לבכורות
(כ"ט). וספר המצוות להרמב"ם (מ"ע קנ"ג). (ד"ע)] והיות שזאת חברית
השניה הרי נעשית עם העם בתורת אומה ולא בתורת יחידים, היתה
צריכה להיערך בדוקא לאחר שנכנסו לארץ, אלא שלא הורשה למרע"ה
ליכנס לארץ, והיאך אפשר לקיים שני דברים הללו ביחד, שתיערך
חברית ע"י מרע"ה, וגם שתיערך לאחר שיכנסו לארץ. לזה צוה הקב"ה
שמה **יתחיל בעריכת ברית זו השניה**, ותלמידו יהושע יגמור אותה
בארץ, וברכות וקללות של הר גריזים וחר עיבל לא שימשו כברית בפני
עצמה, אלא כהמשך וכגמר מהברית שהותחלה בערבות מואב.]

9

10

זכר

הכח

6

16

24

26

31

36

41

46

3

ועיין פרשת קרח (ט"ז, כ"ב) שמשה רבנו טען האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף, והסכים הקב"ה על ידו, ואילו הכא ברי"פ נצבים (כ"ט, י"ז) כתיב, פן יש בכס איש או אשה וגו' לעבוד את אלהי הגוים והם ... (כ"א) ואמר הדור האחרון ... וראו את מכות הארץ ההיא ... גפרית ומלח (כ"ג) על מה עשה ד' ככה לארץ הזאת. הרי שכאן כל הקהל נענש עבור חטאו של היחיד (איש או אשה), וזה סותר למשי"כ לעיל בפי קרח - האיש האחד יחטא וגו', אלא ודאי צריכים לתרץ כנ"ל, דמדה זו בק התחילה כאן לאחר גמר הברית השניה מכח הדין של ערבות.

וזהו נמי יסוד הענין של חילול ד' כשהיחיד חוטא לעיני הגוים, שמשך כל הדורות היו האומות תמיד מאשימים את כל כלל ישראל עבור חטאיו של הפרט, ודנים על כל היהודים כחוטאים וכפושעים בגלל חטאי היחיד, ואילו לגבי אומות אחרות לא היו מאשימים את כל הכלל כולו עבור חטאיו של איזה יחיד המשתייך לאותה האומה, והסבר הלכתי יש להבדל זה, דהסיבה לכך שמאשימים את כל האומה עבור חטאי היחיד הוא מכח הדין הזה דערבות, שלא רק בעיני ההלכה נכון הוא דבר זה, אלא אף בעיני הנכרים, כולנו נחשבים כמצורפים אחדדי וכאומה אחת ויחידה אחת.

ומשמע בגמי שמלכות רומי הרשעה רק גזרו על היהודים שלא ילמדו תורה לאחרים, אבל לא גזרו שלא ילמדו לעצמם, וא"כ צריכים להבין מאי טעמא מסר ר"ע נפשו על כך, וכי לא היה מספיק לו אילו היה ממשיך ללמוד לעצמו מבלי ללמד תורה ברבים, אלא ודאי מן ההכרח לומר, שמכח היסוד הזה של ערבות היה אף ענין לימוד התורה לאחרים בכלל יהרג ואל יעבור.

וקודם שנערכה הברית השניה כתוב (בקריאת שמע) "שמע ישראל" ואילו הכא בקשר עם זאת הברית שבחר גרזים וחר עיבל כתוב בפרשת כי תבוא (כ"ז, ט') הסכת ושמע ישראל, ומשמע דזה יותר חמור מאשר "שמע ישראל" הפשוט, דהסכת משמעו - עשו עצמכם כתות וחסקו בתורה [ע"י גמי' סוף מסי' ברכות (סג)], שכאן חידש להם הקב"ה שכולם אחראין וערבאין אחדדי, ומהאי טעמא מנהגנו לומר הוידיזי בלשון רבים, וכבר נשאל על כך הרמב"ם, דאיזו משמעות יש לזה, והיאך אפשר לאחד להתוודות על רשימה של עבירות שהוא לא עבר. והתשובה לזה נמצאת בפרשת בחוקותי (כ"י, מ') שנאמר והתוודו את עונם ואת עון אבותם וגו', דמכח דין הערבות, אף החטאים של האחרים מצטרפים אלי, אם היתה האפשרות בידי למחות. דאף דבשעת מעמד הר סיני היתה הברית

רק ליחידים, מדה זו של ערבות וצירוף האומה אחדדי ניתוספה ע"י הברית השניה.

ועיין גמי' ברכות (סג), הסכת ושמע ישראל, היום הזה נהייתה לעם, וכי אותו היום ניתנה תורה לישראל, והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה, אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה כיום שניתנה מהר סיני. ועפ"י מה שהסברנו לעיל בטעם הנהגתו של ר"ע יש לפרש דכמו שבחר סיני היה שמה דם ברית (בסוף פי' משפטים), אשר זה סמל למסירת נפש עבור שמירת המצוות, אף כאן לימודם שצריך שתהיה להם מסירות נפש אף עבור ענין הערבות (שניתוסף זה עתה בסוף ארבעים חשנה). וזוהי משמעות הלשון הסכת, כתתו עצמכם על דברי תורה, וכדאמר ר"ל, שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, דכונת כתתו (פרש"י) להצטרע על דברי תורה, כלומר, מסירות נפש.

ובאמת נראה דבי יסודות האלו הנלמדים מפרשה זו, [הא', ענין הערבות, והב', ענין מסירות הנפש], תלויים הם זה בזה, דמי שרק דואג עבור המצוות שלו (religiously an egotist), אי אפשר שתהיה המסירות נפש שלו כ"כ חזקה אפילו עבור אותן המצוות של עצמו. ובלמוד התורה בודאי כן הדבר, דהרמב"ם כתב במורה נבוכים (ח"ב פ"א) שלפעמים יש לאדם רק מקצת חכמה עד כשיעור לחגיע לשלמות עצמו, ולא תעבור ממנו שלימות לזולתו, ויש שתהא חכמתו כ"כ גדולה וחזקה, עד כדי שתעבור ממנו אף לזולתו, כאילו תאמר ע"ד משל, שיש אדם שיהא לו ממון רק בכדי למלא את צרכיו שלו בלבד, אך אין לו כ"כ הרבה ממון שיוכל להעביר ממנו אף לאחרים, ויש אחר שהוא כ"כ עשיר גדול, שמן העודף שיש לו יוכל להעשיר אף אנשים אחרים.

וכן הדבר בנבואה (עיי"ש פרק ל"ז) שלפעמים רק יקבל האדם
נבואה במדה מצומצמת שתועיל רק לשלמותו שלו לבדו, ולפעמים
תהיה נבואתו כ"כ בשפע וכ"כ חזקה עד שיגרום לו בעיי"כ לקרוא אף
לשאר בני"א ללמדם ולחשפיע עליהם משלמותו, וטבע הדבר הזה מחייב
למי שהגיע לו כמות עודפת זו מן השפע, שיקרא לבני אדם בהכרח, בין
אם יקבלו ממנו או לא יקבלו, ואפילו ינזק בגופו.

6 ורבונו הוסיף בזה עוד משל, דכששופכים מים אל תוך כוס עד
שמתמלא, וממשיכים לשפוך עוד מים, בהכרח הדבר שיעברו המים

על גדות הכלי ויצאו לחוץ, וה"נ בנביא, דאילו הבין לגמרי את נבואתו
והאמין בה, היה הדבר בלתי-אפשרי לו לכבוש את נבואתו. ועל זה
הביא הרמב"ם מסי' ירמיה (כ', ט'), כי כאשר סבל מהאנשים הכופרים
אשר אליהם העביר נבואתו, חשב מתחילה לכבוש את נבואתו, ולא היה
יכול, ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד בשמו, והיה בלבי כאש בוערת
עצור בעצמותי, ונלאיתי כלכל ולא אוכל (I couldn't contain myself). וכן
הדבר במי שלומד תורה לעצמו ואינו מרגיש הכרח להעביר תורתו
לאחרים, מסתמא ה"ט, מפני שאינו מבין עד היכן היא חשיבות התורה,
או מפני שאינו מאמין בה לגמרי, דאילו כן הבין וכן האמין, היה מרגיש
הכרח בנפשו למסור תורתו לאחרים, ומה"ט גופא - [מפני שאינו מאמין
או שאינו מבין די-הצורך] מסתמא תהיה חסרה אצלו אף המסירות נפש
עבור לימודו שלו.

4 ומסירת התורה לאחרים גם מהווה חלק ממצות הצדקה, שלא
תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך לא קאי רק אמתן כספים (שמעולם
הגשמיים) לאחרים, אלא אף להשפיע על אחרים בענייני רוחניות, דהיינו
ונוהג ודבקות וכו', גיי"כ הוי בכלל מצות הצדקה.

1 אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל
עבדיו ולכל ארצו. ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועיניכם לראות ואוזניים לשמוע
עד היום הזה (כט, א"ג). והאומנם איך זה באמת יתכן כזאת, אחרי שכבר רואים
יציאת מצרים וכל האותות והמופתים הגדולים ההם, ומה עוד היה חסר להם
להכרת ה' אלא מכאן לראות נוראות העניינים שאמנם כן, ואפשר לאדם לראות
כל נסי יציאת מצרים, ואת ה' לא יכיר כדבעי למהיר.

6 ובאמת כי כתמימה הזאת, יש לתמוה ג"כ על כל הבריאה, ה' הלא בחכמה
יסד ארץ, כל הבריאה כולה הלא היא הגשמת החכמה העליונה ולא זולת, והכל
הלא לכבודו ית' נברא, להכירו לידעו ולעבדו, ומה שנתנה ה' את החכמה במכסה
גשמיית ולא נתנה כעצמותה בכל רוחניותה, הנה זה מפני שהאדם מגושם הוא
בקצרה הבנה, וכמו שאין מבארים דבר עמוק לילד קטן, אין מלמדים לו דבר
באופן מופשטי, אלא נותנים לו ציורים חושיים הקרובים אל שכלו שלו, ומתוך
זה, אחר כך כבר יבין הדברים גם בעמקותם ובהפשטות כל מכסה, וכן הוא
הענין בכל היצירה, הבורא ית' נתנה לכל החכמה והלבישה באופן גשמי, למען
שגם הגוף הגשמי ישיג על ידי זה את ה' האלקים. ואם כן מן התמימה ודאי, למה

16 באמת אנחנו לא רואים זאת החכמה אף עם הבטתנו על כל היצירה, ואשר כן
אמנם תובע הנביא ואומר (ישעי' מ, כו - ועיי"ש בדר"ק), שאו מרום עיניכם
וראו מי ברא אלה. וכבר כתב כן גם הרמב"ם ז"ל (יסוה"ת ב, ב) "בשעה שיתבונן
האדם במעשיו וברואי הנפלאים הגדולים וכו' מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד
ויודע שהוא בריה קטנה ושפלה וכו' כמו שאמר דוד (תהלים ח, ד) כי אראה
שמך וגו' מה אנוש כי תזכרנו, עיי"ש. - ואנחנו הלא מביטים, רואים,

24 ומסתכלים בבריאה ולא מתעלים כמעט כלום? אלא כי זהו פשר הדבר, ודאי כי
חבריה כולה אין ספר תורה יותר גדול כמוה, אבל גם בס"ת צריך האדם הרבה
הרבה לייגע בה למען לדעת אותה, המביט בתורה בלי התבוננות יתרה, ודאי לא
יקבל ממנה כלום תועלת, ודאי הוא כי אין חילוק בין הבריאה לתורה, שניהם
מעשה ה' הם, שניהם חותם ה' חרות בס, אך צריך האדם לרב השתדלות ויגיעות
להכיר מתוכם את הבורא ית', הכרה אמיתית לא תשיג בהבטה וראיה לבד, כרוב
עמלה דוקא, כרוב שרעפים ומחשבות, כי אז את ה' תראה, אם בתורה ואם
בנשיאת עינים למרום, וראו, דייקא, בהסתכלות עמוקה ויתרה.

31 וכפשר הזה כן פשר פרשתנו. ויהיה אדם אפילו רואה אותות ומופתים,
כאלה אשר היה ביציאת מצרים, ועדיין טרם יהיה מכיר את ה' להדבק בו -
לדעת את ה', לראותו, ולשמוע אליו, לא ישיג זה אם לא ישים כל לבו, כל עיניו,
כל אזניו, כל עמל נפשו, וכל כולו - בהכרת ה', נוראים הדברים ודאי.

12

ס

13

דבר יתרה

5

(מד) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה. יאשימו הכתוב בעבדו הש"ת ולא היתה העבודה בשמחה, לפי שחייב האדם על השמחה בהתעסקו במצות, והשמחה במעשה המצות מצוה בפני עצמה, מלבד השכר שיש לו על המצות יש לו שכר על השמחה, ועל כן יעניש בכאן למי שעובד עבודת המצות בשלא עשה בשמחה, ולכך צריך שיעשה אדם המצות בשמחה ובכוונה שלמה, וכן אמרו במדרש רות ⁴²: אלו היה יודע ראובן שהקב"ה מכתוב עליו: וישמע ראובן ויצלה מידם ⁴³, בכתפו היה מוליכו לאביו, ואלו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו: וראך ושמח בלבו ⁴⁴, בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו, ואלו היה יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו: ותאכל ותשבע ותותר ⁴⁵, עגלים פטומים היה מאכילה.

(14)
כ' ב"ח

השני הוא השמחה, והוא עקר גדול בעבודה. והוא מה שדוד מזהיר ואומר (תהלים ק), עבדו את-

ה' בשמחה באו לפניו ברננה. ואומר (שם סח), וצדיקים ישמחו יעצו לפני אלהים וישישו בשמחה. ואמרו רבותינו ז"ל (שבת כה), אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה. ועל הפסוק שזכרנו למעלה עבדו את-ה' בשמחה, אמרו במדרש (שחר טוב), אמר רבי איבו בשם ר' יהודה בר אבהו: הוא דבר שמת עזר שאתה מתפלל לאלהים שאין פיוצא בו. כי זאת היא השמחה האמתית שיהיה לבו של האדם עלו על שהוא זוכה לעבוד לפני אדון יתברך שאין כמוהו, ולעסוק בתורתו ובמצותיו שהם השלמות האמתית והיקר הנצחי. ואמר שלמה במשל החכמה (שיר השירים א), משכני אחריך ברוצה הביאני המלך חזרני נגילה ונשמחה בך. כי כל מה שזוכה האדם לקדם יותר לפניו בחדרי ידיעת גדלתו יתברך, יותר תגדל בו השמחה ויהיה לבו שש בקרבו. ואומר (תהלים קמט), שמח ישראל בעשיו בני-ציון יגילו במלכם. ודוד שפבר הגיע אל המעלה הזאת שעור גדול, אמר (שם קד), יערב עליו שיחי אנכי אשמח בה. ואומר (שם מג), ואבואה אל-מזבח אלהים אל-אל שמת גילי ואודה ככנור אלהים אלהי. ואמר (שם עא), תרננה שפתי כי אומרה-לך ננפשי אשר פדית. וסנינה, כי כל-כך היתה מתגברת בקרבו השמחה, שפבר השפטים היו מתנענעות מאליהם ומרננות בהיותו עוסק בתהלותיו יתברך, וכך זה מגדל התלהטות נפשו שהיתה מתלהטת בשמחה לפניו. הוא מה שפסי, ונפשי אשר פדית. ומצינו שנתרעם הקדוש-ברוך-הוא על ישראל מפני שחקרו תנאי זה בעבודתם. הוא שנאמר (דברים כח), תחת אשר לא-עבדת את-ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב. ודוד לפי שראה את ישראל בעת התנדבם על בנין הבית שפבר הגיעו למעלה הזאת, התפלל עליהם

הוא
ישיב
כ' ב"ח

במסכת עבודה זרה (י"ב ע"ב, י"ז ע"א, י"ח ע"א) מוזכרים שלשה אנשים, שמסרו נפשם לשם שמים, ובאחת זכו לחיי העולם הבא. בשלושת המקרים הללו מוזכר, כי "בכה רבה ואמר: יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים" - ראו מה גדול כוחה של שעה אחת! ברגע אחד של התעלות, במאמץ אחד של אגירת כל תעצומות הנפש, ניתן להשיג השגות נפלאות כאלה, שאדם רגיל משיג בכמה שנות עבודה.

אם כן, "אין לך אדם שאין לו שעה" - אין ללול באף אדם, שכן כל אחד יכול להתרומם משפל המדרגה בשעת רצון אחת.

אמנם, יש כאן מסר נוסף נכבד ביותר: לאחר שנוכחנו, מה ניתן להשיג בשעה אחת, עלינו להוקיר את ערך הזמן עד מאוד. עלינו להתייחס לכל יום ויום, כאילו זהו יום מיוחד, רגע גורלי - זוהי שעתנו ואין בלתה. ייתכן, כי בשעה זו אנו יכולים לקנות את עולמנו, וכאשר חלפה אותה שעה - היא לא תשוב לעולם.

(16)
יחל ישרא
כ' ב"ח
1108

6

על כך אומרת המשנה לקמן (משנה י"ז) "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא" — בשעה אחת בעולם הזה, ניתן להשיג את כל חיי העולם הבא (עוד על כך, בדברינו למשנה שם "כוחה של שעה אחת בעולם הזה").

שעה אחת, מול עבודת חיים

6 מנגד, האדם לא יכול לסמוך על אותה שעה, ולהפקיר את כל שאר הזמן. עליו לדעת, כי אינו דומה הקונה עולמו בשעה אחת, לזה הקונה בכמה שנים. ישנו הבדל עצום, בין תעצומות הנפש הדרושות לחיות את כל החיים בקדושה ובטהרה, לבין היכולת להתעלות לשעה קלה בלבד.

כדוגמא, נביא סיפור ידוע מתקופת מסעי הצלב. בעת מסעם של הצלבנים לארץ ישראל, הם עברו בצרפת ובגרמניה, והכריחו את היהודים להשתמד. אולם, היהודים רובם ככולם סירבו להתנצר, ונהרגו על קידוש השם. בעוברם מעיירה אחת אספו הצלבנים, כרגיל, את כל היהודים לחצר הכנסייה, ודרשו מהם לבחור בין התנצרות לבין המוות.

אולם, כאן הגה הארכיבישוף רעיון שטני. הוא יצא מהכנסייה עם נר בעל כושר בעירה של מספר שעות, ואמר ליהודים: 'אני מדליק נר זה בפתח הכנסייה. כל עוד זה נר דולק יש לכם את האפשרות לבחור בין השתים — לעלות את ארבע המדרגות ולהיכנס לתוך הכנסייה, או להישאר על עומדכם עד לסופו של הנר — ולמות.'

הדליק את הנר — ונכנס לתוך הכנסייה, לחכות לחלשי האופי, שהיה ברור לו שיבואו בעקבותיו.

הרב של הקהילה מעביר את מבטו על פני כולם. הוא מכיר כל אחד ואחד מביניהם וידע, כי לא כולם צדיקים תמימים. יש ביניהם כאלה שבקושי שומרים שבת, יש כאלה שכבר כיום מעורים בחברה הנוצרית. מה ימנע אותם מלעשות צעד אחד קטן — וזיתתה להם נפשם לשלל?

כך הוא בוחן את כולם מאחד לשני — אולם איש לא זע.

השעות נוקפות, הנר מתחיל לדעוך — אך איש לא חצה את הקווים.

כך בער הנר עד תומו — וכל אנשי הקהילה, עד האחרון שבהם העדיפו את המוות על פני השמד.

מדוע כך אירע? הלא היו ביניהם כאלה, שכבר בחייהם לא נבדלו רבות משכניהם הנוצרים? מה מנע מפורקי העול לעשות עוד צעד קטן, ולעבור לצד השני?

התשובה היא: "שאין לך אדם שאין לו שעה".

36 "שעה אחת" יכול כל אדם להתעלות. אולם, כאשר נדרשים בני האדם לשמור על רמה רוחנית גבוהה כל ימיו — רבים הם הנכשלים. אי אפשר לשמור על ההתלהבות הראשונית לאורך כל שנות החיים. השגרה שוחקת, טרדות היום יום משכיחות מהאדם את חובתו בעולמו. קל יותר למסור חיים בשעה קלה, מאשר לשאת בנטל שעה אחר שעה במשך כל החיים.

★

41 אם כן, בא בן עזאי ואומר: "אל תהי בז לכל אדם" — אל תסתכל על האדם במצבו היומיומי, בהיותו שקוע בטרדותיו הרגילות עד למעלה מראשו. הסתכל למה מסוגל האדם הפשוט ביותר להגיע בשעה גורלית, בהחלטה של רגע. שם ניכרת גדולתו של האדם — "שאין לך אדם שאין לו שעה".

46 זהו המסר שמעביר בן עזאי לכל אדם, כיצד עליו להסתכל על האחרים, עליו לראות את יכולותיו להתעלות בשעה קלה. אולם, ודאי שתפקידו של האדם הוא, לדרוש מעצמו יותר. להתעלות אף בזמני השגרה האפורת, להתרומם גם בחיי היום יום.

כראיה לכן, שקל יותר לעמוד בניסיון רגעי מאשר בניסיון מתמשך, נשווה שניים מתוך עשרת ניסיונותיו של אברהם אבינו — ניסיון אור כשדים לעומת ניסיון "לך לך".

מהו ניסיון אור כשדים? — מסירות נפש כפשוטה. אברהם מוכן ליפול לתוך כבשן האש, על מזבח אמונתו בק"ל אחד. מנגד, בניסיון של "לך לך" אברהם עוזב את ביתו ומולדתו, ובגיל שבעים וחמש מתחיל להיטלטל בדרכים.

אמנם, גם ניסיון הגלות הוא ניסיון קשה, אך מלהיות נע ונד עדיין לא מתים. בכל זאת, הניסיון של "לך לך" מוזכר בתורה בהרחבה, ואף ה' מבטיח לאברהם שכר עבור עמידתו בניסיון זה — "ואעשך לגוי גדול, ואברכך, ואגדלה שמך", ואילו ניסיון אור כשדים כלל אינו מוזכר במפורש בתורה. מדוע? לכאורה, ניסיון של מסירות נפש, גדול יותר מניסיון של גלות?

על פי דברינו, התשובה ברורה: פשוט יותר לעמוד בניסיון — קשה ככל שיהיה — הנמשך רק שעה קלה, מאשר לחיות כל הימים בניסיון מתמשך, בלתי פוסק.

קל יותר למות על קידוש השם, מאשר לחיות על קידוש ה'.

גם ניסיון עקידת יצחק, מלמד אותנו יסוד זה. בניסיון זה נאמר (בראשית כ"ב א'): "והאלקים נסה את אברהם... קח נא את בנך, את יחידך, אשר אהבת, את יצחק... והעלהו שם לעולה". מדוע נקרא הניסיון רק על שם אברהם? מדוע לא נאמר "והאלקים נסה את אברהם ואת יצחק" הלא גם יצחק הלך בשמחה למסור נפשו על קידוש ה', כמו שמעידה התורה "וילכו שניהם יחדיו" (בראשית כ"ב ו') — "בלב שווה"?

גם כאן התשובה היא, כי הניסיון קשה יותר לאברהם — אשר עתיד לחיות את שארית ימיו בידיעה ששכל את בנו יחידו, מאשר ליצחק — שמוסר נפשו בשעה קלה. (הרחבה בנושא זה — בפרק ה' משנה ג').

לסיים, נביא עוד מקום אחד, שגם ממנו אנו למדים עד כמה קשה ניסיון שנמשך לאורך כל החיים:

בעת חורבן בית ראשון, הלך ירמיהו לבקש מהאבות והאמהות של האומה היהודית, שיתחננו לפני בורא עולם על בניהם ובנותיהם — שלא ייכחדו לגמרי.

המדרש (פתיחתא דאיכה רבה כ"ד) מתאר כיצד התפללו כל האבות והאמהות ולא נענו, עד שקמה רחל ואמרה: 'ריבונו של עולם: אתה יודע כיצד יעקב אהבני, ועבד בשבילי שבע שנים. לאחר תום שבע השנים, כשהגיע מועד נישואי, שינה לבן אבי מהמוסכם, והכניס במקומי את לאה אחותי לחופה. יעקב, שהכיר את לבן, צפה זאת מראש, וקבע איתי סימנים מיוחדים, כדי שידע, כי זו אכן רחל העומדת תחת החופה, ולא אחרת. אולם, כדי שלא לבייש את אחותי לאה — התגברתי על קנאתי, ויתרתי על אושרי — ומסרתי לה את הסימנים הללו. ממשיכה רחל ואומרת לפני ה': 'ומה אני — שאיני אלא בשר ודם מחלתי על כבודי ויתרתי על אושרי, כדי שלא תבוש אחותי, קל וחומר שאתה — מלך חי וקיים — צריך למחול על כבודך ולסלוח לחטאי בניך'.

שמע זאת הקב"ה: "מייד נתגלגלו רחמיו... אמר: בשבילך, רחל, אני מחזיר את ישראל למקומם".

זהו שאמר הכתוב (ירמיהו ל"א י"ד-ט"ז): "קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים — רחל מבכה על בניה... כה אמר ה': מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה — כי יש שכר לפעולתך... ושבנו בנים לגבולם".

מדוע נענתה רחל יותר משאר האבות והאמהות? הלא גם אברהם עמד בעשרה ניסיונות, גם יצחק מסר נפשו בעקידה, גם יעקב ושאר האמהות היו ענקי רוח — הם היוו את פסגת האנושות מאז ומעולם?

התשובה לכך היא — רחל היתה מוכנה לניסיון תמידי, בלתי פוסק. נערה צעירה, שמוכנה לוותר על אושרה, על הזכות להינשא ליעקב אבינו. רחל התנדבה לוותר על כל החיים — שהיו עוד לפניו — כדי שלא לבייש את אחותה. זהו ניסיון שאין למעלה הימנו — לחיות את כל החיים בודדה (או נשואה לעשית), ולראות את לאה אחותה מאושרת במקומה. אם כן, רחל עמדה בגבורה, וקבלה על עצמה ניסיון יומיומי, העתיד להתמשך כל חייה.

18
pe

על עמדתה בניסיון זה, אמר לה הקב"ה: "יש שכר לפעולתך... ושבנו בנים לגבולם".

*

"אין לך אדם שאין לו שעה" — לאחר שנכחת מה ניתן להשיג בשעה אחת, עלינו לראות בכל יום ויום, כאילו זהו יום מיוחד, רגע גורלי — וזהו שעתנו ואין בלתי. כל שעה שחלפה — לא תשוב לעולם. אכן, לעמוד בכך כל יום מחדש זהו ניסיון גדול, הרבה יותר מאשר ניסיון של שעה אחת, אך לעמוד בו מובטח, כי "יש שכר לפעולתך".

8